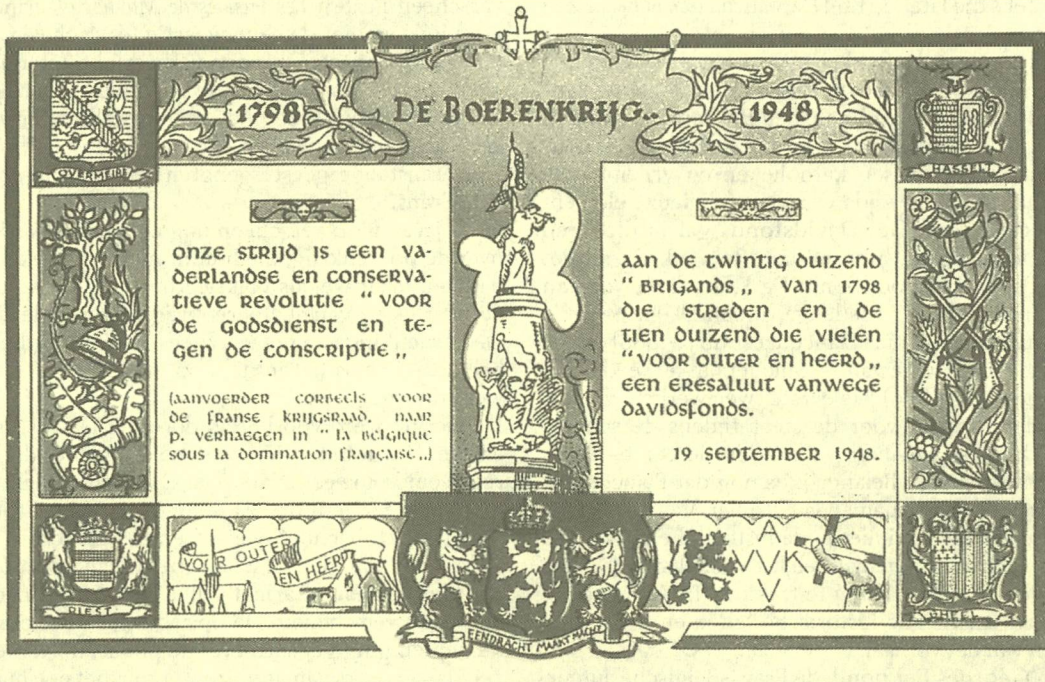

BOERENKRIJG, is de benaming van een opstand in het najaar van 1798 tegen het Franse regime.

Het was vooral een reactie tegen de toepassing van de wet op de conscriptie en de godsdienstpolitiek. Het verzet brak uit in oktober 1798 en bestreek diverse delen van Vlaanderen. Onder leiding van onder anderen Emmanuel J. van Gansen (1766-1842) en Emmanuel B. Rollier (1769-1851) vochten vooral de 'buitenlieden', in het bijzonder in de Kempen en in Klein-Brabant. De gevechten eindigden met de bloedige nederlaag van de boeren in de slag bij Has-

De Boerenkrijg was vooral gericht tegen de godsdienstwet en de conscriptie. Onder invloed van de romantiek kreeg het thema echter een vaste plaats in de Belgische politieke geschiedenis, waarbij de Boerenkrijg een bruikbaar instrument werd voor vaak verschillende ideologische doeleinden. Deze afbeelding toont de symbolische kracht die na 150 jaar nog steeds uitging van de Boerenkrijg. (ADV N)

selt op 5 december 1798, waarna nog slechts enkele lokale schermutselingen zich voordeden.

Vanaf ongeveer 1840 werd de Boerenkrijg een weerkerend motief in de Belgische politieke geschiedenis. Onder invloed van de romantiek en met de heropleving van de Vlaamse literatuur verwierf het een vaste stek in de historiografie en de fictie. Een dergelijk thema kon immers gemakkelijk dienen als referentiepunt voor de klassieke Belgische tegenstellingen. Afhankelijk van het moment, de politieke bruikbaarheid en de opvattingen van de auteur, werd de Boerenkrijg nu eens voorgesteld als een liberale strijd tegen de onderdrukker, dan eens als een strijd tegen het modernisme en voor het behoud van het geloof. Verder in de 19de eeuw werd de Boerenkrijg gebruikt als argumentatie tegen de invoering van de dienstplicht, tegen de verderfelijke geachte invloed van de stad op de plattelandsbevolking en, naar het einde van de eeuw toe, voor de vernederlandsing van het openbaar leven in Vlaanderen.

Het eerste verhaal waarin het motief van de Boerenkrijg verwerkt is, dateert van 1847: Pieter J. van Delen (1819-1890) publiceerde toen in het Antwerpse tijdschrift *Het Taelverbond* zijn novelle *De Vondeling*: een jonge man die zich aan de conscriptie wil onttrekken, gaat in Luxemburg deelnemen aan een nobele maar tevens ook zinloze vrijheidsstrijd gezien er geen enkele kans op slagen bestaat. In 1849 verschijnt *Eenige Voorvallen uit den Brigands-*

Oorlog van de Turnhoutse letterminnaar Etienne Splichal (1810-1866), die historische feiten aanvult met romantische fantasie. De Turnhoutse leider Corbeels is de held van het verhaal. In **Pieter F. van Kerckhovens** fictief **Brigandsverhaal** *Valentyn* (1851), gesitueerd in de 'Brabantse' Kempen, wordt voor het eerst het vrijheidsideaal gekoppeld aan het vrijheidsstreven van de V.B.

Hendrik Conscience is de man die de Boerenkrijg in een historische roman verwerkte. Centrale motieven in *De Boerenkryg* (1853) zijn: de verheerlijking van de overwonnen partij en de strijd tegen het Franse imperialisme. De eigenlijke historische figuren treden niet op in het verhaal, maar in het fictieve plaatsje Waldeghem is duidelijk het bestaande Lichtaart te herkennen. Bovendien pleegde de auteur een grondige voorstudie. Met Conscience's roman raakte de benaming Boerenkrijg ingeburgerd en werd eraan een positieve, zelfs vererende betekenis gegeven. Het werk kende veel succes in zowel binnen- als buitenland waar het actuele karakter – de strijd tegen de annexatieplannen van Napoleon III – onderkend werd. *De Boerenkryg* bracht ook de wetenschappelijke belangstelling voor dit onderwerp op gang. De eerste uitgebreide studie *La Guerre des Paysans* werd gepubliceerd in 1863 door Auguste Orts. Maar ook op literair vlak kende Conscience navolging; *De Dorpspastoor* van **August Snieders** verscheen kort na *De Boerenkryg*, ook in 1853, en was het begin van

verscheen in 1891 *Les Fusillés de Malines* waarin op een vitale manier de eenenveertig te Mechelen gefusilleerde 'boeren' worden verheerlijkt. Literair is het de beste roman die aan de Boerenkrijg werd geweid. Niettemin kreeg het veel kritiek te verwerken; voor de katholieken was het te sensueel, voor zijn Franstalige geestesgenoten té religieus en té anti-Frans.

In de jaren 1890 verscheen nog een aantal werken over de Boerenkrijg, die literair niets te betekenen hadden, maar wel als volkslectuur het idee van de verheerlijking van de Boerenkrijg verspreidden.

De herdenking van het eeuwfeest in 1898 legde het beeld vast zoals het in de loop van de 20ste eeuw werd doorgegeven.

De viering werd voorbereid door het Davidsfonds en de Katholieke Vlaamsche Landsbond, die reeds eind 1892 een Nationaal Comité oprichtten met **Joris Helleputte** als voorzitter. Van oktober 1897 tot oktober 1898 verscheen het tijdschrift *De Boerenkrijg* dat de verscheidene vieringen moest coördineren en waarin talrijke korte historische bijdragen verschenen. De oprichting van vele monumenten ging gepaard met de publicatie van een zeer lange reeks van literaire werken met een matig gehalte (onder meer van **Servaas Daems**, een van de bezielers van de herdenking, van **Désiré Claes**, **Philippe Kervyn de Volkaersbeke** en **Florimond van Duyse**). Bekend werd het lied *O Kruise den Vla-ming* van Arthur Scheiris. Uit het door **Kamiel van Caeneghem** verzorgde gedenkboek (*Onze boeren verheerlijkt*), dat pas in 1904 zou verschijnen, blijkt hoezeer de Boerenkrijg in Vlaanderen werd gezien als een nobel verzet tegen de Franse dwingelandij en de godsdienstige verdringing. De verheerlijking kreeg naast een flamingantisch ook een sterk katholiek karakter. Maar ook langs Franstalige kant ging de herdenking van de Boerenkrijg niet ongemerkt voorbij. In tegenstelling tot Vlaanderen was de verheerlijking echter niet gericht tegen Frankrijk.

Dit veranderde tijdens het interbellum. Franstalige patriotten gebruikten toen wel de Boerenkrijg als voorbeeld van verzet tegen een te opdringerig Frankrijk. Eind de jaren 1930 verschenen nog drie interessante publicaties over de Boerenkrijg: *Het Kerkboekse van Dictus-Oome*, een novelle van **Ernest Claes** (1937), *Brigands in 't Geweer*, een historische roman in de geest van *Conscience* en *Snieders* door Frans Verachtert (1939) en *Voor Outer en Heerd*, een gedicht van **Jozef Simons** op muziek van **Armand Preud'homme**.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren de werken over de Boerenkrijg ofwel uitingen van verzet (*Les Cariatides* van **Henry Carton de Wiart** werd door de bezettende overheid verboden) ofwel collaboratiegezind of nationaal-socialistisch van inspiratie.

Na de oorlog en in de sfeer van de nieuwe viering in 1948, vooral bezielde door Mgr. **Karel Cruysberghs**

en bestendig in de stichting van het Centrum voor de Studie van de Boerenkrijg te Hasselt (1955), verschenen opnieuw heel wat Boerenkrijg-verhalen, jeugdboeken, gedichten, toneelstukken enzovoort. Zeer vernieuwend was deze oogst niet; Conscience gold nog steeds als het na te volgen voorbeeld. Verder was er van enig flamingantisme nauwelijks of niets te bespeuren. Sindsdien is de belangstelling voor de Boerenkrijg gevoelig afgenomen en zijn publicaties ofwel van lokaal-historische aard ofwel onder de vorm van jeugdverhalen en strips.

LITERATUUR: R. Merget, 'La Guerre des Paysans et nos écrivains', in *La Revue nationale*, jg. 20 (1948), p. 367-373; – A. Keersmaekers, 'De Boerenkrijg in de spiegel van onze literatuur', in *De Toerist*, jg. 39 (1960), p. 19-24; – id., 'Hendrik Conscience's roman 'De Boerenkryg' (1853). Een onderzoek naar de genesis, de bronnen en de betekenis van het werk', in *Noordgouw*, jg. 7 (1967), p. 17-48, 177-221; jg. 8 (1968), p. 45-96; jg. 9 (1969), p. 23-73, 105-167 en jg. 11 (1971), p. 131-216.

AUGUST KEERSMAEKERS* EN PETRA GUNST